

ljev, organov ljudske oblasti in drugih, je, da bolj široko kot doslej oskrbujejo in dopolnjujejo knjižnice s poklicnim kadrom, naloga republiških upravnih organov in vodstva strokovne organizacije knjižničarjev pa je, da čimprej v primerni obliki omogočijo redno šolanje bibliotekarskih strokovnih kadrov.

Takšen je pomen našega zakona o knjižnicah, takšno je — grobo pregledano — stanje po letu dni, odkar zakon imamo, in takšni so uspehi in problemi, pred katerimi stojimo. Čeprav razmeroma kratka, je

bila prehojena pot polna dinamike kot še nikoli doslej v razvoju slovenskega knjižničarstva. Uspehi, ki so bili doseženi, niso tolikšni, da bi nas mogli uspavati; nasprotno, z doseženimi rezultati nikakor ne moremo biti dovolj zadovoljni. Vendar to tudi ne more biti razlog, da bi obstali in omagali. Še bolj bo potrebno prijeti za delo in z združenimi prizadevanji vseh zainteresiranih bomo ustvarili takšne knjižnice in knjižničarstvo, kakršno terja moderni čas, za kakršno si pripadniki stroke že dalj časa prizadevamo in kot je to uveljavil naš prvi zakon o knjižnicah.

Branko Berčič

POLOŽAJ SLOVENSКИH BIBLIOTEČNIH DELAVCEV

Preden načnemo to precej občutljivo temo, se moramo zavedati naslednjega dejstva: vzrok da se kaka določena tema sploh obravnava, je pač v tem, da je obravnavano vprašanje še nerešeno ali pa vsaj slabo rešeno in neurejeno. Ali konkretno: položaj slovenskih bibliotečnih delavcev ni tak, kakršen bi moral biti, kakršen bi lahko bil in kakršnega si pripadniki stroke želimo. Če pa se tega dejstva že zavedamo, potem je nujno, da resnici čimbolj hrabro pogledamo v oči, čeprav je včasih morda trpka in neprijetna. Vsak drugačen postopek bi bil nepravilen in brez koristi.

Kadar koli obravnavamo kako temeljno vprašanje našega knjižničarstva — in takšno je tudi sedaj obravnavano — trčimo zaradi svoje majhnosti in maloštevilnosti ob dve težavi:

Prvič, ob obravnavanju takega vprašanja se redno sproži celotna problematika našega knjižničarstva v vsej svoji zapletenosti, tako da v labirintu drugih problemov, nič manj važnih, navadno zvedeni

vprašanje, ki je bilo postavljeno na dnevni red ter ostane zato še nadalje megleno, nekonkretiziramo in zato nerešeno.

Drugič — in tu se najbolj izraža naša majhnost in maloštevilnost — preveč se poznamo, naše strokovne vrste so maloštevilne in dobro preštete, pa je nujno, da se ob takih obravnavanjih le z veliko težavo dvignemo do takšne ravni razpravljanja, ki ne bi povzročala vsaj delnih prizadetosti in ki bi garantirala idealno objektivnost. Pri takem problemu, kot je današnji, ko gre za vprašanje položaja naših strokovnih kadrov, je to še bolj občutljivo.

Pri obravnavanju položaja slovenskih bibliotečnih delavcev moramo zlasti imeti pred očmi komponente, ki ta položaj ustvarjajo, oziroma dejstva, iz katerih položaj rezultira. Po mojem mnenju so te komponente v glavnem naslednje:

1. Način pridobivanja bibliotečnih kadrov, njihov izvor, struktura in strokovna sposobljenost,

2. zahteve družbene stvarnosti in potreba po sodobnem liku bibliotečnega delavca in

3. moralni in ekonomski položaj bibliotičnih delavcev v naši družbi in perspektive razvoja.

Jasno je, da so navedene tri komponente, že če jih ločeno obravnavamo, zelo zapletene, toliko bolj pa še, če jih obravnavamo v celoti in v medsebojni povezavi, kar je neizogibno. Sistematično in izčrpno obravnavanje navedenih treh skupin vprašanj daleč presega namen tega zapiska, ki naj na vso navedeno problematiko vrže zgolj splošen pogled, in sicer z namenom, da pri vseh vprašanih izlušči vsaj jedno problema in da pri tem po možnosti postavi kolikor toliko oprijemljive zaključke.

Če vzamemo najprej prvo skupino vprašanj — *pridobivanje, izvor in strukturo naših bibliotičnih kadrov* — pridemo kmalu do precej nenavadne ugotovitve, da ima pri nas samo knjižničarstvo pravzaprav veliko starejšo in globljo tradicijo kot pa pripadniki te stroke, tj. knjižničarski poklic kot tak.

Radi se pohvalimo z nekaterimi zelo starimi knjižnicami (znanstvenimi, samostanskimi, plemiškimi idr.), ki segajo v dobo pred 19. stoletjem, vendar pa pri tem bolj redko poznamo knjižničarje, ki so v teh knjižnicah delali. V 19. stoletju, ki je pravzaprav rojstno stoletje našega narodnega knjižničarstva, je položaj v tem oziru sicer nekaj boljši, vendar kljub temu še ne v tem smislu, da bi bil bibliotekarski poklic uveljavljen in spoštovan. Tako na primer sicer vemo, da je Matija Čop deloval v nekdanji ljubljanski licejski knjižnici, da je bil ravno tam skriptor tudi Fran Levstik, in vendar, čeprav je bil to njun redni poklic, sta obadva velmoža naše kulture pomembna zaradi dejavnosti, ki ima prav malo zveze z njunim tedanjim poklicem. Popolnoma nedotaknjeno je vprašanje, kako sta ta dva pomembna stebra naše kulture svojo

bibliotekarski poklic sploh opravljala in koliko je naše bibliotekarstvo — vzeto v ožjem strokovnem smislu — z njima posebnega pridobilo. Vzel sem dva najbolj izrazita primera iz starejše dobe, čeprav je takšnih primerov v prejšnjem stoletju, do prve svetovne vojne, med dvema vojnama in vse do današnjih dni zelo veliko. Vsakdo, ki količkaj pozna našo kulturo in knjižničarstvo, si lahko brez težav prikljče v spomin celo vrsto takih in podobnih primerov. Tako stanje, v preteklosti in v precejšnji meri tudi v sedanosti, nas pripelje do kaj presenetljivega zaključka: da naši bibliotični delavci, in sicer ravno najsposobnejši in najbolj kvalificirani, razdajajo precej svojih moči sicer zelo koristno, toda vendarle izven knjižničarstva in ne v njegovo neposredno korist, tj. v svojem osnovnem poklicu. Takih primerov je v drugih poklicih kaj malo, in če so, potem so to zgolj izjeme. Zato pa se v naših visoko kvalificiranih poklicnih krogih toliko bolj dvigajo redki liki izrazitih bibliotekarjev kot npr. Avgusta Pirjevca, Pavla Kalana in še nekaterih drugih v znanstvenem ali pa npr. Matije Rodeta v ljudskem knjižničarstvu, ki so svoje najboljše sile posvetili ravno razvoju naše stroke v najožjem smislu.

Na vprašanje, kje je tu jedno problema, bomo poskušali odgovoriti takóle:

Zgoraj navedeno vprašanje, tj. uhajanje naših ravno najsposobnejših bibliotičnih delavcev na druga izvenknjižničarska področja, sem vzel kot prvo namenoma, ker menim, da je ta pojav bil in je še vedno zelo značilen v našem knjižničarstvu in da je dejansko le zakoniti rezultat, nekakšen »finalni izdelek«² drugih, globljih in v veliki večini objektivnih vzrokov.

Če namreč pogledamo način pridobivanja in izvor naših bibliotič-

nih delavcev, vidimo, da so le-ti izhajali in še današnji izhajajo iz najrazličnejših študijskih vrst in poklicev, in sicer pretežno po neustaljenih, nekako slučajnih in celo nenameravanih poteh. Z drugimi besedami: naši bibliotečni delavci prihajajo v popolnoma nov poklic, v novo okolje, ne da bi jih prej z njim vezalo nekaj skupnega — namen, predhodni študij, tradicija, enakost osnovnih gledišč, tj. vse tisto, kar tvori bistvo nujne enotnosti in celovitosti kake stroke. Jasnó je, da imam tu v prvi vrsti v mislih visoko kvalificirani kader bibliotekarske stroke, ki zaradi pomanjkanja prej navedene osnovne enotnosti ni vedno mogel usmerjati razvoja te stroke v popolnem skladu z dejanskimi potrebami, kakor tudi v korak z razvojem stroke po svetu. Ne gre za to, da bi tem bibliotečnim delavcem, v preteklosti in sedanjosti, s tem odrekli dobro voljo in številne zasluge za razvoj našega knjižničarstva, ker je bil, kot vsi drugi pojavi, tudi ta pogojen v prvi vrsti z določenimi družbenimi razmerami in pojmovanji. Ne glede na to, da so naši visoko kvalificirani bibliotečni delavci ob prihodu v knjižnico že s seboj prinesli nagnjenost in določene obveznosti do svojega osnovnega poklica in strokovnosti, leži vzrok prej navedenemu pojavu (kar spada dejansko že v tretjo skupino komponent pri analizi stanja bibliotečnih delavcev) zlasti v nespodbudnem odnosu družbe do knjižničarske stroke, v kateri se sposobnejši in ambicioznejši človek, zaradi njene sedanjé majhne veljave in še elementarnega stanja, neprimerno teže uveljavi kot v drugih dejavnostih, in sicer moralno pa tudi ekonomsko. Kot vsak poklic, tako zahteva tudi bibliotekarski celega človeka, in zato je velika škoda, če ravno najspodobnejši pripadniki te stroke niso, zlasti v preteklosti in v

določeni manjši meri še v sedanjih že veliko boljših okoliščinah, mogli najti popolne vsebine in zadostitve svojim delovnim sposobnostim in ambicijam v svojem bibliotekarskem poklicu. Strokovno in tehnično delo v najožjem smislu ostaja slej ko prej pretežno le na ramenih srednjih in nižjih kadrov. S strani višje kvalificiranih in po predpogojih sposobnejših kadrov pa lahko beležimo vse premalo vpliva na teoretični in strokovni razvoj naše stroke, zlasti v obliki tehtnih predavanj, strokovnih razprav in temeljnih strokovnih publikacij. Če pogledamo v veliki svet, bomo videli precej drugačno sliko. Ponaavljam: ta pojav ni zgolj ali morda predvsem krivda obravnavanih bibliotečnih delavcev samih, temveč v prvi vrsti posledica drugih pogojev, ki jih v tem zapisku ne moremo izčrpati, temveč jih samo grobo nakazati.

Iz do sedaj povedanega je očitno, da smo pri svojih izvajanjih imeli v prvi vrsti (vzemimo običajni, čeprav ne vedno popolnoma utemeljeni izraz) znanstveno knjižničarstvo. Če pa pogledamo naše ljudsko knjižničarstvo, bomo ugotovili nepregledno vrsto večinoma neznanih ljudskoprosvetnih in drobnih kulturnih delavcev, ki so se ukvarjali z našim ljudskim knjižničarstvom, in sicer vse do današnjih dni, nepoklicno ter večinoma nepriznani in nenagrajeni, ali pa, razen prav redkih izjem, zelo slabo nagrajeni. Tu nastopa torej problem, ki je podoben prej navedenemu — samo v obratnem smislu: da se namreč ljudje, ki pripadajo drugim poklicem, udeležujejo v bibliotekarski dejavnosti. Tudi to je sicer koristno, vendar pa — zlasti perspektivno gledano — nepravilno. Sicer lahko s ponosom gledamo na preteklost našega ljudskega knjižničarstva in na njegovo izredno pozitivno vlogo v kulturnem razvoju našega naroda,

vendar pa, razen prav osamljenih primerov, šele v zadnjem desetletju zasledimo bolj sistematično in poklicno ustvarjanje ljudskoknjižničarskih kadrov, ki pa danes še zdaleč ne more več zadovoljiti naših dejanskih potreb in zlasti perspektiv. Značilno je namreč to, da nismo vse do prvih let po osvoboditvi, razen nekaj prav redkih izjem, sploh imeli poklicnih ljudskoknjižničarskih delavcev in da je praktično celotno naše ljudsko knjižničarstvo viselo na ramenih nepriznanih in zato strokovno dokaj skromno usposobljenih volonterjev. Tako stanje vlada v dobri meri še danes. Zato pa gre tem tihim, neznanim in nepriznanim delavcem še danes, kljub strokovnim pomanjkljivostim, tem večje priznanje za njihovo delo, ki je pomenilo pravo požrtvovanje.

Pri nas še vedno ne moremo govoriti o enotni, o celoviti, o popolni in načrtni vzgoji bibliotečnih kadrov, ki bi jih povezovala neka osnovna strokovna izobrazba, osnovna in enotna koncepcija strokovne zavesti, temveč zgolj o boljše ali slabše na praksi in v kratkih tečajih priučeni bibliotečni delavcih, odvisno pač od njih predizobrazbe in pogojev njihovega razvoja, kakor tudi od osebne vneme in prizadevnosti. Skratka: čeprav smo na raven in družbeno vlogo našega knjižničarstva v določeni meri, in zlasti v jugoslovanskem merilu, lahko ponosni, vendar ne moremo nikakor biti zadovoljni z načinom pridobivanja, s strukturo in tudi strokovno ravnanjem naših bibliotečnih delavcev kot celote. Glede na težko dediščino in glede na razumljive težave prvih dveh desetletij po osvoboditvi, smo tako stanje do sedaj brez usodne škode lahko prenašali. Perspektive našega neposrednega družbenega in kulturnega razvoja pa so takšne, da so tudi na tem področju potrebni nujni in koreniti ukrepi.

Predvsem moramo enkrat za vselej razčistiti s pojmom, da je bibliotekarska stroka zares samostojna stroka, tj. dejavnost, ki zahteva po izobrazbi, po strokovnosti in po dejavnosti celega, in sicer sposobnega človeka. Dalje: da je ta stroka, kot vse druge, stroka določenih specialistov, ki se je ne moreš zgolj na praksi dobro priučiti in ki je ne moreš opravljati nekako mimogrede; da je ta stroka obenem veda in v določeni meri tudi znanost, ki postavlja zahteve ne samo po praktičnih temveč tudi po poglobljenih teoretičnih delavcih, ki bodo imeli posluš za potrebe časa in ki bodo, kot je to v drugih vedah, sistematično razvijali našo bibliotekarsko misel v teoriji in praksi, in sicer v vseh panogah našega knjižničarstva — znanstveni, strokovni, ljudski, dokumentalistični itd.

In kaj sedaj? Odgovor na to vprašanje ni lahek in ga lahko zgolj splošno nakažemo.

Predvsem mislim, da tu niti ne gre toliko za vprašanje pridobivanja in razvoja nižjih kadrov, temveč v prvi vrsti za višje in visoke kadre, ki jim pripada vodilna vloga in ki naj bi bili nosilci zdrave koncepcije naše bibliotekarske stroke v vseh vrstah knjižnic ter bibliotekarske vede in znanosti v teoriji in praksi. Pravilna rešitev tega vprašanja je pri nas v prvi vrsti težka zaradi naše majhnosti in zaradi tega, ker potrebujemo relativno majhno število visokokvalificiranih bibliotečnih delavcev. Že nekaj let trajajo resni napori, da bi se ustvarila solidnejša in trajnejša osnova za pridobivanje naših bibliotečnih kadrov. Vsi poskusi sodelovanja z višjo pedagoško šolo, z univerzo in poskusi s samostojno bibliotekarsko šolo še do danes niso rodili nobenih sadov, razen zavesti, da je skrajni čas in da se mora nekaj storiti. Glede pridobivanja nižjih in srednjih ka-

drov položaj niti ni tako slab. Dosedanji način strokovnih tečajev, če ga pod vodstvom osrednje matične knjižnice še izpopolnimo in poglobimo in tečaje primerno podaljšamo in ustalimo, bi verjetno lahko ostal in popolnoma ustrežal našim potrebam. Poskusi ustanavljanja posebnih nižjih ali srednjih ali bibliotekarskih šol se verjetno ne bi obnesli, kar je pokazal tudi primer srednje knjižničarske šole v Beogradu. — Gre torej predvsem za kadre z višjo in visoko izobrazbo, ob katerih bi se nižji kadri razmeroma lahko oblikovali brez posebnih strokovnih šol. Gre torej za osnovo naše bibliotekarske stroke.

Če vzamemo kot točno trditev, da je bibliotekarska stroka v določeni meri tudi veda in znanost, potem je izhodišče rešitve našega problema brez dvoma na univerzi. Glede na zelo skromno razvito domačo bibliotekarsko vedo v teoretičnem smislu, bo v naših razmerah to potrebo bolj težko utemeljiti, kar je žal v dobri meri posledica prej omenjenega razvoja. Kako in v kakšni obliki naj bi se to zgodilo, je poseben problem, ki ga tu ne moremo natančno razvijati, še manj pa rešiti. Eno pa moramo poudariti: pri diplomantih, ki bodo prihajali v bibliotekarsko stroko z diplomami raznih nebibliotekarskih strok (in takih mnogo potrebujemo), je nujno, da to svojo stroko poglobljajo in razvijajo v prvi vrsti v tesni povezavi z bibliotekarstvom in v njegovo posredno ali neposredno korist, tako kot je to normalno pri drugih strokah. Našim bodočim visoko kvalificiranim kadrom bo treba omogočiti, da bodo v svojem bibliotekarskem strokovnem in znanstvenem delu našli popolno moralno in ekonomsko zadostitev in zadovoljitev tudi drznejših ambicij. To bo gotovo pripeljalo tudi do upravičene potrebe, da bodo najvišje stro-

kovne bibliotekarske kvalifikacije morale v bodoče veljati več kot do sedaj, ko je npr. fakultativni naziv višji bibliotekar zaenkrat še vedno brez prave praktične vrednosti in vsebine. Ali ne bi kazalo, da se ta strokovna kvalifikacija v bodoče, seveda pod določenimi zahtevnejšimi pogoji, dvigne na višjo (morda znanstveno) stopnjo, ali pa da se poleg nje v nekakšni sedanji obliki uvede celo še višja, vrhunska bibliotekarska kvalifikacija znanstvene narave — bibliotekarski svetnik? Skratka: bibliotekarske vodilne in najboljše kadre moramo v bodoče nujno usmeriti, da svoje najboljše sile investirajo v bibliotekarski stroki v ožjem smislu. Rezultat bo vsestranski — moralni, vsebinski in družbeni. Ob takih kvalitetnih osnovnih kadrih bodo kaj lahko in uspešno rasli tudi nižji kadri.

Gre torej za tisto osnovo, ki naj bi bodočim slovenskim bibliotečnim delavcem dala enotni in izhodiščni temelj, ki naj bi obenem pomenila temelj za ustvarjanje sodobnega lika našega bibliotečnega delavca v skladu s sodobnimi in perspektivnimi potrebami naše družbe. Kot v drugih strokah, ki imajo to svojo izhodiščno osnovo, ki jih potem povezuje vse življenje, tako je taka osnova potrebna tudi pri bibliotekarstvu. Skrajno težko je ljudi, ki so izšli iz raznih osnov in so že dozoreli, šele pozneje povezovati v zavestno bibliotekarsko celoto, ker je tako početje bolj prepuščeno stihiji kot načrtni vzgoji.

Zdi se mi skoraj odveč govoriti o že prej nakazanem vprašanju — o zahtevah družbene stvarnosti do bibliotečnih delavcev. Saj je bilo menda v zadnjih desetih letih brez števila priložnosti, govoriti o tem v raznih oblikah in zvezah. Zahteve do bibliotečnih delavcev izhajajo pač neposredno iz zahtev, ki

jih družba postavlja našim bibliotekam. Te zahteve pa so vsakomur brez dvoma vsaj v osnovi jasne, vendar bi rad podčrtal samo nekaj bistvenih stvari.

Današnji bibliotekar ali knjižničar je poleg vsega svojega ozkega strokovnega dela tudi izrazil javni, družbeni in v dobri meri tudi, pedagoški delavec. Obseg in vsebina tega dela sta odvisna zlasti od vrste in namena knjižnice, od krajevnih razmer in od drugih posebnih činiteljev. Jasno je, da je ta družbena dejavnost najbolj izražena pri delu v knjižnicah splošnega tipa — v osrednji matični, študijskih in kar najbolj pri ljudskih knjižnicah, v določeni meri in v določenih pogojih pa tudi pri drugih strokovnih in specialnih knjižnicah. Kar se osebja tiče, prihaja ta obveznost najbolj do izraza pri vodilnih kadrih (vodjih ustanov, vodjih oddelkov) in pri uslužbencih, ki imajo neposredni stik s publiko. Te obveznosti pa so današnji že tako velike, da resno ogrožajo ožjo strokovno dejavnost prizadetih bibliotečnih delavcev. Najti pravo mero, tj. zadovoljitev obeh plati — ožje strokovne in družbenopolitične — ni lahka stvar.

Živimo v dobi specializacije. Vse stroke in znanosti se poglobljajo, razvijajo in se delijo na nove specialnosti. Razumljivo je, da se ta pojav odraža tudi v bibliotekarstvu. Vedno bolj se od nas odmiha obdobje vseznalega in vseobvladajočega bibliotekarja. Zato bo že v neposredni bodočnosti postalo nujno bolj izrazito in bolj sistematično usmerjanje naših bibliotečnih delavcev v specialne bibliotekarske dejavnosti, tako na področju ožjega strokovnega dela kakor glede na razne vrste knjižnic. Razumljivo je, da prej omenjeni osnovni bibliotekarski študij ne bi mogel ustvarjati neposrednih specialistov, vendar pa bi moral dati dovolj so-

lidno splošno in temeljno poznavanje bibliotekarske stroke in temelje za razvijanje specialnosti, ki bi šele v praksi prišla do polnega izraza. Zato bi morali, če ne že sedaj, zato pa vsaj v neposredni bodočnosti, govoriti o tem, da se iz enotno in osnovno oblikovanih bibliotekarskih kadrov razvijajo posebni liki ljudskoknjižničarskega znanstvenoknjižničarskega in strokovnoknjižničarskega bibliotekarja ali dokumentalista. Kako bomo to dosegli, je stvar študija. Menim pa, da predstavlja glede tega težavo področje strokovnega knjižničarstva in dokumentalistke, ker imamo na teh področjih najmanj izkušenj in najmanj izkušenih bibliotečnih delavcev.

Kljub razmeroma velikemu napredku našega knjižničarstva po osvoboditvi, ne moremo reči, da smo v teh letih ustvarili dovolj strokovno zrelih in izkušenih mlajših bibliotečnih delavcev, tako da nas je sedanje obdobje tako imenovane rotacije in vse bolj pogostnega umikanja starejših kadrov našlo kaj slabo pripravljene. Skoraj v vseh naših vodilnih in pomembnejših knjižnicah je stanje strokovno popolnoma zrelih kadrov slabo, ponekod celo kritično. Iskane vzrokov za to dejstvo bi nas odpeljalo predaleč.

Čeprav smo se že zdavnaj zavedli tega negativnega pojava, vendar še nismo ničesar odločnega ukrenili, da bi se enkrat za vselej izkoreninilo tisto nepravilno tradicionalno mnenje, da je namreč za knjižnico vsakdo dober, da so knjižnice nekakšno zatočišče ljudi s kakršnimi koli pomanjkljivostmi. Vsak človek je sicer vreden spoštovanja in upoštevanja in vsak državljan ima pravico do dela, vendar pa ne gre, da bi se ravno knjižničarstvo moralo v prihodnje še vedno sprijaznjevati s to zaočnalo miselnostjo.

V nekakšni zvezi z navedenim je tudi, rekel bi, bibliotekarska interna miselnost o napačnem vrednotenju posameznih panog knjižničarstva, in seveda, s tem v zvezi, tudi napačno vrednotenje določenih vrst bibliotečnih delavcev. Mislim, da je skoraj odveč, če bi danes, zlasti pa perspektivno gledano, še morali dokazovati enakovrednost in enako tehtnost dela v knjižnicah, ki ne pripadajo vrsti znanstvenih knjižnic, v prvi vrsti v ljudskih knjižnicah. Še vedno ni namreč dovolj razčiščeno vprašanje (vsaj pri nas ne), kje in v čem se izraža znanstvenost dela v knjižnicah, oziroma ali je znanstveno bibliotekarsko delo v okviru ljudskega in drugega knjižničarstva izključeno ali strokovno manj tehtno in manj zahtevno kot v znanstvenih knjižnicah. Naloge, ki stojijo pred našimi ljudskimi, tj. najbolj javnimi knjižnicami, tega vsekakor ne potrebujejo. Toda tega vprašanja se v tem zapisku lahko samo dotaknemo, čaka pa na nadaljnjo izčrpno razpravo. Tudi tu se vračam na osnovno tezo: ne glede na poznejšo specializacijo, morata biti izhodišče in osnova naših bibliotekarskih delavcev enotna.

Končno naj se vsaj grobo dotaknem še *moralnega in ekonomskega položaja bibliotečnih delavcev*. Že iz dosedaj navedenega lahko sklepamo, da bibliotekarska stroka in poklic v družbi še vedno nimata takšnega ugleda in upoštevanja, kot bi ga zaslužila in kot si njih pripadniki želijo. Zares še ni tako, da bi lahko človek s ponosom in samozavestjo dejal: »Jaz sem bibliotekar, knjižničar.« kot to npr. lahko storijo pripadniki drugih, v javnosti bolj znanih in bolj upoštevanih poklicev. In vendar, to ni brez pomena. Nedavno sem bral v nekem vodilnem srbskem časniku komentar k rezultatom neke

ankete med študenti medicine v Beogradu. Na vprašanje o motivih za izbiro tega poklica je bil med kakimi desetimi elementi na drugem mestu upoštevanje in spoštovanje zdravnikov v družbi. Ta motiv bi bil v bibliotekarskem poklicu ob podobni anketi verjetno kje na koncu. Jasno je: Človek ne živi samo od kruha, temveč v dobri meri tudi od določenih duhovnih vrednot, od zadoščenja, ki ga najde v svojem delu in v upoštevanju družbe.

Pri iskanju vzrokov za tako stanje ubiramo navadno napačno pot. Trdimo namreč, da v bibliotekarskem poklicu ni prave materialne stimulacije, da so bibliotečni delavci preslabo nagrajeni in da zato iščejo materialno in moralno zadoščenje drugod. Konec koncev je to nekje resnično, vendar pa je to nekaj začaranj krog, ki mu ni ravno lahko najti pravih začetkov, vsaj pri nas ne. Menim pa, da moramo iskati vzroke in sredstva za izboljšanje takega stanja v prvi vrsti v nas samih. Razumljivo je, da izboljšanja tega stanja ni mogoče doseči čez noč; potrebna so dolga leta trdega in načrtnega dela ter javnega uveljavljanja. Po mojem mnenju je zdrava in zanesljiva pot do uspeha samo ena: Ne s prepričevanjem, temveč z dejanskim, zlasti javnim družbenim delom dokazovati koristnost in vrednost knjižnic ter vsebinsko tehtnost bibliotekarskega dela v naši družbeni stvarnosti. Pri tem ne gre za trenutno kampanjsko delo, temveč za dolgoročno, lahko rečemo, za delo dveh, treh generacij. Če sedanja generacija doseže samo to, da dokončno ubere in utre pravo pot, je že veliko storila. Spomnimo se samo, da je nekoč, v klasični in tudi poznejši dobi, bil bibliotekar bolj cenjen kot npr. zdravnik in da si je zdravniški poklic šele s trdim delom skozi stoletja ustvarjal in dokončno priboril spošto-

vano pozicijo v družbi, ki je danes daleč nad bibliotekarsko.

Ze nekajkrat smo v raznih zvezah omenjali ekonomsko vprašanje bibliotečnih delavcev in našega knjižničarstva. To vprašanje nas že ves čas po osvoboditvi zelo tare, in skoraj ni bilo strokovnega zborovanja, na katerem mu ne bi posvečali največje pozornosti. Ravno v zadnjem obdobju vse kaže, da so se končno tudi bibliotečnim delavcem vremena začela jasni. Izid zakona o bibliotekah, prehajanje kulturnih in prosvetnih ustanov na sistem samoupravljanja, splošna zavest in težnja odgovornih družbenih organov, da naj se kulturni in prosvetni delavci čimbolj izenačijo z delavci v gospodarstvu, kakor tudi vsi drugi ugodni pojavi nam budijo realno upanje in že ustvarjajo pogoje za pomembno izboljšanje našega ekonomskega položaja. V nekaterih knjižnicah se je to že v dobri meri zgodilo, v drugih pa je šele v razvoju. Seveda je pot do popolne zadovoljive pričakovanj in upravičenih zahtev še precej dolga in v odločilni meri odvisna od nas samih. Če kdaj, potem prihaja ravno sedaj do velikega izraza vrednost in prizadevnost knjižničnega kolektiva in njegovega vodstva, da pravilno prikaže in uveljavi delo svoje ustanove in da za to delo dobi zaslužen moralno in materialno nagrado. Povezava z javnostjo in z odgovornimi družbenimi in političnimi organi je slej ko prej odločilnega pomena. Brez dvoma je točno, da so v tem oziru v najtežjem položaju manjše in osamljene

knjižnice, zlasti ljudske, ki večinoma bolj redko naletijo na pravo razumevanje svojih potreb. To je področje, kjer bo morala priti do izraza primerna oblika intervencije bibliotekarske strokovne organizacije, osrednje matične in drugih matičnih knjižnic, kakor tudi dovolj močne odredbe bibliotečnega zakona in drugih predpisov.

Bolj konkretna analiza, kako naj bi se doseglo vse tisto, kar sem nakazal v svojih izvajanjih, presega okvir tega zapiska. Vendar pa se iz vsega navedenega lahko izlušči kot najbolj pereče in otipljivo naslednje:

1. Postaviti moramo dobro in enotno izobraževalno osnovo za vzgajanje višjih in visokih bibliotečnih kadrov, katere izhodišče naj bi bila univerza.

2. Sistematično moramo razvijati nacionalno bibliotekarsko vedo in ji posvečati svoje najboljše sile s perspektivo, da se bibliotekarski sposobnejši kadri v prvi vrsti po svoji poklicni poti povzpnejo do najvišjih strokovnih in znanstvenih kvalifikacij, moralnih in tudi materialnih priznanj. Ob tako postavljeni vzgoji visoko kvalificiranih kadrov naj se revidira in ustali tudi vzgoja srednjih in nižjih kadrov;

3. Konec koncev se mora rezultat takega strokovnega dela odraziti zlasti v našem javnem družbenem delu. Z javno in otipljivo uveljavitvijo tega dela bo raslo tudi družbeno upoštevanje bibliotečnih delavcev v moralnem in slej ko prej tudi v materialnem oziru.

Josip Rijavec